

Okullarda Etik İklim ve Okul Yöneticilerine Düşen Sorumluluklar¹

Gürhan Önder²

Makalenin Türü: Derleme

Özet

Bu çalışmanın amacı, okullarda etik iklimin öneminin ve etik iklimin sağlanmasında okul yöneticilerine düşen sorumlulukların araştırılmasıdır. Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemiyle yapılmıştır. Doküman incelemesi, Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi'nin (ULAKBİM) Dergipark Akademik ve YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanları kullanılarak yapılmıştır. Doküman incelemesi için etik, etik iklim, okul yöneticisi, etik davranışlar anahtar kelimeler olarak seçilmiştir. Yapılan araştırmaların sonucunda, okulda etik iklimin oluşabilmesi için başta okul yöneticileri olmak üzere tüm paydaşların görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Etik bir iklimin var olduğu okulda adalet, eşitlik, doğruluk, dürüstlük, tarafsızlık, sorumluluk, sevgi, saygı ve hoşgörü gibi kavramlar var olmaktadır. Okullarda etik iklimin var olması için okul yöneticilerinin çalışanlarına değer vermesi, demokratik davranması, çalışanlarına örnek olması, ahlaki ve etik iklimi oluşturmak ve korumak için rehber görevini yerine getirmesi gerekir. Bu bağlamda okul yöneticileri; çalışanlarına ahlaki değerleri, görüşleri, etik ilkeleri sunmalı, öncelikle kendileri etik davranmayı ilke edinmeli ve etik iklimi okul kültürünün bir parçası haline getirmelidir.

Anahtar Kelimeler: Etik, etik iklim, okul yöneticisi, etik davranışlar

Ethical Climate in Schools and Responsibilities of School Administrators

Abstract

This study investigates the pivotal role of ethical climates within educational institutions, particularly emphasizing the responsibilities of school administrators in fostering such environments. Employing the document analysis method, a qualitative research approach, this study conducted a comprehensive review utilizing databases such as the National Academic Network and Information Center's Dergipark Academic and YÖK National Thesis Center, with keywords including ethics, ethical climate, school administrator, and ethical behaviors. Findings underscore the collective responsibility of stakeholders, with a particular focus on school administrators, in cultivating ethical climates within schools. Such climates are characterized by the presence of values such as justice, equality, truthfulness, honesty, impartiality, responsibility, love, respect, and tolerance. To establish and maintain such environments, school administrators are encouraged to prioritize the valuation of their staff, embrace democratic practices, serve as exemplary figures, and fulfill their guiding role in nurturing moral and ethical climates. Central to this endeavor is the active dissemination of moral values, opinions, and ethical principles to school personnel. School administrators are urged to embody ethical conduct themselves, thereby integrating the ethical climate into the broader school culture.

Keywords: Ethics, ethical climate, school administrator, ethical behaviors

¹ Bu çalışma Uluslararası Eğitim Yönetimi Forumu (EYFOR-13)'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur

² Uzman, MEB, Ordu, gurhanonder1979@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5245-0826, (Sorumlu Yazar/Corresponding Author)

1. GİRİŞ

Toplumun ihtiyaçlarının artmasıyla birlikte okullardaki beklentiler de üst düzeye ulaşmıştır. Bu beklentilerin çoğu, öğretmenlik mesleğinin son yıllarda önemli ölçüde değişmesine yol açmıştır. Son yıllarda öğretmenlere verilen sorumluluklar artmıştır. Öğretmenlerin bu sorumlulukları üstlenmesi, özerk hareket etmelerini, eğitim süreçlerinde daha fazla söz sahibi olmalarını ve daha fazla sorumluluk almalarını gerektirmiştir (Aydın, 2003).

Okullar ise hem öğretme işleviyle evrensel bilginin aktarımında, hem de eğitim işleviyle toplumsal değerlerin aktarımında önemli roller oynayan paydaşlarına önemli görevler yükleyen yapılardır. Toplum tarafından okullara verilen görevlerin yerine getirilmesinde, okullarda oluşturulan etik iklimin katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Okullar, devletin geleceği, toplumun ilke ve değerlerinin gelecek kuşaklara aktarıldığı, önceden belirlenen hedefler doğrultusunda istenilen tutum ve davranışların bireylere aktarıldığı stratejik kurumlardır (Şenel ve Buluç, 2016).

Toplumda eğitim kavramı ile özdeşleşen örgüt, okuldur. Okullar öğretime ve öğrenmeye adanmış örgütlerdir. Okullar diğer bütün örgütlerden daha çok “öğrenen örgüt” olmalıdır. Okul örgütünün katılımcıları sürekli gelişen, öğrenen, ortak amaçlara sahip, problem çözme becerileri gelişmiş kişiler olmalıdır (Çelik, 2005).

Okulun eğitim ve öğretimi gerçekleştirme amacının yanı sıra onu diğer örgütlerden ayıran özellikleri vardır. Bu özellikler şöyle sıralanabilir (Şenel ve Buluç, 2016):

- Okulun üzerinde çalıştığı ham madde toplumdan gelen ve topluma dönen insandır.
- Okulda sosyal, politik, ekonomik çeşitli değerler bulunur. Okul bu değerleri uzlaştırmak ve dengelemek zorundadır.
- Okul, insan olan ürününü değerlendirmede güçlük yaşar. Çünkü hatalı çıkan ürünü derhal fark etmek mümkün olamayabilir.
- Okul, gerçek çevreden uzak özel bir çevredir. Bu özel çevrenin görevi çocuğa gerçek çevreyi kolaylaştırarak, temizleyerek ve dengeleyerek öğretmektir.
- Okul, çevredeki formal ve informal örgütlerin ya yön verdiği ya da etkilediği bir örgüttür.
- Okul, kültür değişmesini sağlayan örgütlerin başında gelir.
- Okul, bürokratik bir örgüttür.

- Okulun kendisine ait bir kültürü vardır.
- Okullarda öğrencilerin öğretmene, öğretmenin okul yöneticisini, okul yöneticisinin daha üst düzey yöneticilere karşı sorumlu olduğu bir hiyerarşi mevcuttur.
- Okul, içinde bulunan katılımcılarının ilişkilerinin karmaşık ve çeşitli olduğu sosyal bir örgüttür.

Okulda iklim ile ilgili olarak kullanılan genel atmosfer ve duygular, okullarda görev yapan kişilerin doğrudan veya dolaylı olarak oluşturdukları çalışma ortamını belirtmekte ve okul üyelerinin ilişki ve davranışlarından oluşmaktadır. Okul çalışanları okulda var olan iklimin kendileri için moral ve motivasyon artırıcı, destekleyici ve huzur verici bir çalışma ortamı sağlamasını beklemektedir. Bu bağlamda okullarda var olan iklimin, öğretmenlerin, öğrencilerin, velilerin, okul çalışanlarının ve toplumun davranışlarını doğrudan etkilediği bilinmektedir (Yılmaz ve Altinkurt, 2013).

Yunanca “ethos” kelimesinden türetilen etik kavramı; ahlaksal ve aynı zamanda töresel tutum ve davranışlar, ahlaki bilince göre yaşama anlamına gelmektedir (Baştuğ, 2009). Türkçe’de etik kelimesinin anlamı “töre bilimi, çeşitli meslek kolları arasında tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünü, ahlakla ilgili” şeklinde tanımlanmaktadır. Alan yazında etiğin kavramsal karşılığı bireysel ve örgütsel davranışlarda iyi ve kötüyü ayırt eden ahlaki kurallar, ilkeler ve değerler sistemi olarak ifade edilmektedir (Bozkurt ve Torun, 2014).

Etik iklim, örgütlerdeki etik davranışları açıklayan ve öngören, örgütteki ahlaki memnuniyeti gerçekleştiren bazı uygulamalara ve kurallara ilişkin algılardır (Eser, 2007). Bir örgütün etik olma derecesini ölçme isteği ile tasarlanan etik iklim kavramı, çalışanlara karşılaştıkları sorunları değerlendirip alternatifleri göz önünde tutmakta yardımcı olurken, kabul edilebilir olan ve olmayan davranışlar hakkında karar vermeleri konusunda da yol göstermektedir (Demir ve Karkuş, 2015). Etik iklim, örgütte bulunan çalışanlardan beklenen davranışları ifade ederken beklenen tutum ve davranışların örgüt çalışanları tarafından uygulanma sıklığı örgütte etik iklimin ne kadar kabul edildiğini gösterir (Mahmutoğlu, 2009).

Örgütteki çalışanlar ve örgütün kendisi açısından önemli sonuçlar meydana getirebilecek bir kavram olan etik iklim, örgüt içinde oluşan krizleri ve çatışmaları da azaltan etkiye sahiptir. Aynı zamanda ahlaki boyutta yer alan tutum ve davranışları destekleyen, etik değerlere önem ve öncelik veren örgüt kültürünün de bir parçasıdır. Örgütteki yönetim kademesinin kalitesinin, çalışanların performansının ve çalışanların örgütsel bağlılıklarının

artmasında söz sahibi olan ve birçok açıdan örgüte olumlu katkı sağlayan bir kavramdır (Kılıç, 2019).

Eğitim-öğretim faaliyeti gerçekleştiren okullarda yapılan çalışmalarda alınacak kararların etik değerlere uygun olması gerekir. Alınacak bu kararların, okullarda yeni nesiller yetiştirildiği düşünüldüğünde, etik ilke, değer ve tutumların gözetilmesinin önemli olduğu anlaşılmaktadır. Etik iklimin, okulun genel işleyişi, planlaması ve faaliyetleri üzerindeki etkisi düşünüldüğünde okulda yapılan çalışmaların niteliğinin, okulun gelişmesiyle orantılı olarak öğretmen ve öğrenci başarısının artması da paraleldir (Özyer, 2010).

Eğitim öğretim faaliyetlerinde, okul yöneticilerinin tutum ve davranışları büyük önem taşımaktadır. Bu önem, eğitim yöneticisinin eğitim öğretim işlerini üstlenmiş, gelecek kuşakları hazırlayan ve doğru tutum ve davranış kazandırmayı hedefleyen bir kurumun temsilcisi olmasından; ikinci olarak da eğitim yöneticilerinin eğitim örgütlerinde çalışan tüm paydaşlar için bir rol model, bir rehber, bir figür olmaları gerekliliğinden kaynaklanır (Aydın, 2001).

Okul yöneticileri, okulda etik iklimin var olması, okul kültürünün oluşması, kendisinden beklenen tüm görev ve sorumlulukları yerine getirebilmesi için; etik ilke ve değerleri benimseyen, tutum ve davranışlarını etik ilke ve değerlerle bağdaştıran, okul içinde ve dışında tüm paydaşlar için rol model olan, eğitim-öğretim ve yönetim işinde adalet, eşitlik, dürüstlük, saygı, hoşgörü gibi etik ilkeleri yaşam biçimi haline getiren kişiler olmalıdırlar (Kubilay, 2022).

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Etik ve Etik İklim Tanımı

Etik kelimesi, Yunanca “karakter” yani “örf ve adet” anlamına gelen “ethos” kelimesinden türemiştir ve aynı zamanda ahlak bilimi olarak da tanımlanmaktadır. İnsanların ahlaki veya etik ilişkilerini, davranışlarını ve görüşlerini açıklayan bir felsefe dalıdır. Etik, iyi bir eylem gerçekleştirmeye çalışan bireyi düşünmeye yönlendirir ve düşünerek eğitir. Bir kişinin veya davranışının iyi, kötü, doğru veya yanlış olup olmadığına karar vermek için nasıl algılandığı sorularına cevap arar (Özan, Polat, Gündüzalp ve Yaraş, 2017).

Etik; kişilerin davranışlarını şekillendiren, iyi ve kötüyü ayıran, sahip olunması gereken değerler ve davranış standartlarıdır. *Etik iklim kavramı*; örgütlerin etik karakterlerinin tanınmasına yardımcı olan genel örgüt ikliminin bir parçasıdır. Etik iklim, bir örgütte ahlaki memnuniyete yol açan bazı uygulamalara ve kurallara ilişkin algılardır (Özan, 2017).

2.2. Eğitimde Etik

Etik insanlık tarihinde yapılan tüm iş ve meslek gruplarında çalışan insanların uyması gereken, doğru, iyi, güzel, ahlaklı davranışlar ile yapmaması gereken yanlış, ahlaksız, çirkin ve olumsuz davranışları ifade eden evrensel bir tanımlamadır. Eğitim sistemi özelinde okul, insanların kendilerini, kendilerine ait duygu, düşünce, değer ve ilkeler bütününde üreten örgütler olup, bu örgütün ana temelleri okul yöneticileri ve öğretmenlerdir. Okul yöneticiliğinin ve öğretmenlik mesleğinin ana temelinde etik ilke ve tutumlar vardır. Etik ilke ve tutumlara uygun hareket eden bu ana temeller etik davranışları sergilediği ve kararları etik ilkelere göre aldığı müddetçe saygınlığı ve otoritesi artacaktır (İlğan, 2020).

Eğitimin en genel tanımının “bireylerde davranış değişikliği oluşturmak” olduğu düşünüldüğünde eğitim, bireyin davranışlarını şekillendirerek belirli bir şekil oluşturmaya çalışan bir süreçtir. Bu sürecin önemli bir problemi, kazandırılmak istenen davranışın kime göre neye göre ve hangi duruma göre istenilen davranış olacağıdır. Eğitimin ve öğretimin hangi amaçlarla neye göre yapılacağı etik problemleri beraberinde getirmektedir. Bu açıdan düşünüldüğünde eğitim ve etik arasında zorunlu bir ilişki söz konusudur. Sokrates’in eğitimi “kendini bil” me sözü ile ifade ettiği düşünüldüğünde, eğitim ve etik arasındaki ilişkiden de yola çıkarak tanımlanan eğitim, yaşam boyunca süren “etik bir kendini tanıma sürecidir.” (Ergüden, 2003).

Eğitimin insan davranışlarını istendik bir biçimde değiştirme amacında olması ve bu amacı yerine getirirken farklı yöntemler kullanması, yöneticiler tarafından süreç ile ilgili değerlendirmeler yapılmasını gerektirir. Bu süreçte okulların özgürlük, adalet, sevgi, saygı ve hoşgörü ortamı sağlayan kurumlar olması gerekir. Okullar günümüzde şiddet uygulanan, öğrencilerin yanlış, saygısız tutumlar sergilediği yerler olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda eğitim sisteminin etik temelde yeniden gözden geçirilmesi, geliştirilmesi, düzenlenmesi ve geleceğimizin inşa edilen yerleri olarak temel alınması gerekmektedir (Topuzoğlu, 2009).

İnsan attığı her adımda, yaptığı her davranışta etik bir tavır sergilemek zorundadır. Eğitimde etik, eğitimin amaçları, değerleri ve süreçleri açısından öncelikle ele alınması gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun en önemli nedenlerinden biri, eğitimin bireylerde belirli davranış değişiklikleri meydana getirmek gibi çok önemli bir hedef belirlemesidir. Eğitim, insanı doğduğu andan ölümüne kadar etkilemeye ve şekillendirmeye

çalışan bir süreçtir. Etik ise bu süreçte insan ne yapmalı? Nasıl yaşamalıyım? Sorularının cevabıdır. Bu anlamda eğitim ile etik arasında zorunlu bir ilişki olduğu görülmektedir (Aydın, 2001).

Eğitimin, herkese eşit, adil ve aynı şartlarda sunulması, böylece anayasada belirtildiği gibi herkesin eğitim hakkından yararlanabilmesini gerektirmektedir. Bu bağlamda yapılan çalışmalar, politikalar ve yasalar eğitim etiği açısından olumlu sonuçlar yaratırken bunun tam tersi yapılan ihmaller ve ilgisizlikler ise eğitim etiğini olumsuz yönde etkilemekte ve olumsuz sonuçlar ortaya çıkarmaktadır (Öztürk, 2009).

Eğitim kurumlarında tüm paydaşların katılımı ve demokratik bir çerçevede evrensel değerler doğrultusunda tüm davranışlara temel olacak etik ilkeler belirlenerek, eğitim kurumlarının ve okulların işleyişini belirleyecek yasa ve politikaların da bu etik ilkelere uygun olarak şekillendirilmesi gerekmektedir. Okullarda uygulanan eğitim programlarının içeriği, hedefleri, kazanımları öğrencilerden beklenen sonuçları ifade etmektedir. Bu noktada etik ilkeler dikkate alınarak eğitim öğretim programlarının hazırlanması, toplumun ve ülkenin geleceği olan çocukların ahlaki değer, davranış ve tutumlarını ortaya koyması bakımından da son derece önemlidir (Erdem ve Şimşek, 2013).

2.3. Eğitim Yönetiminde Etik

Yönetim, örgütü belirlenen görev ve sorumluluklara ulaştırma ve hedeflerine vardırma, kaynakları sağlama ve etkili bir biçimde kullanma, politika ve yasaları yapıp uygulama, çalışanları denetleme ve geliştirmeyi kapsayan süreci içermektedir. Bu sürecin etkili bir şekilde yürütülmesinde ve geliştirilmesinde uygulanan etik ilkeler önem taşımaktadır (Gözütok, 1999). Yönetim uygulamalarının etik ilke ve kurallar çerçevesinde gerçekleştirilmesi ile örgütün, örgüt içi ve örgüt dışı ilişki ve iletişiminin niteliğini olumlu yönde etkilemesi beklenmektedir. Örgütte yönetsel etik liderlik iki amaca hizmet etmektedir. Birinci amaç, yönetimin aldığı her kararın, bu kararı almadaki belirleyici etik boyutu ortaya çıkarmak ve bunu netleştirmek, ikinci amaç ise etik ilkeleri net ve kesin bir şekilde dile getirmektir (Demirdağ ve Emekçioğlu, 2015).

Eğitim yöneticileri, etik ilke ve değerleri rehber edinen, örgütlerini başarıya ulaştırma gayreti içinde olan, toplumla bütünleşerek toplumları istedik hedeflere ulaştıran otorite figürleridir ve toplumsal sorumlulukları bulunmaktadır. Okuldaki öğretmenler, çalışanlar, öğrenciler ve veliler okul yöneticisi gibi bir figürün tutumlarını, değerlerini, davranışlarını ve yaklaşımlarını takip ederek örnek alma eğilimindedirler. Bu bağlamda okul yöneticilerinin,

çalışanlarla ve toplumla olumlu ilişkiler kurmak ve örnek davranışlar sergilemek gibi özelliklere sahip olması gerekmektedir. (Özyer, 2010).

Eğitim yöneticilerinin kendilerinden beklenen etik liderlik rolünü elde etmelerinde, etik değer ve yargıların rolü olmakla birlikte toplumsal çevreyle ve kurum içi çalışanlarla olan iletişim ve etkileşimin de niteliği belirleyici bir rol oynamaktadır. Yöneticilerde olması gereken etik değerler; bütün kararlarda öğrencilerin iyiliğini temel alma, eğitim politikası ve uygulamalarında hiçbir bireyi ya da grubu dezavantajlı duruma sokmama, konumu sayesinde kişisel çıkar sağlamama, sürekli mesleki gelişme olanakları sunma ve tarafların mutabık kaldığı yazılı ve sözlü sözleşmelere uyma olarak belirtilmektedir (Aydın, 2001).

Eğitim yöneticileri, görevlerini yaparken, sadece yasa ve politikaya bağlı olmamalı, mesleki etik kurallarına da uygun olarak davranmaları gerekmektedir. Eğitim yöneticisi bağlı bulunduğu kurumdaki çalışanlar, öğretmenler, öğrenciler ve veliler tarafından benimsenip kabul gördüğünde lider bir yönetici konumuna gelebilir. Eğitim yöneticilerinin lider yönetici rolünü kazanmasında sahip olduğu etik değerler önemlidir. Okul yöneticisinin adil, yerinde ve tutarlı kararlar alabilmesi, yöneticinin bilgi ve becerisi kadar sosyal ilişkileri ile sahip olduğu etik değerlerle de alakalıdır. Kısaca yönetici karar alma sürecinde doğru ve adil bir değer sistemini benimserse, kararları etik kurallara uygun olarak alırsa hem okul içi hem de okul dışı çevreden istenilen desteği almış olur (Küçükkaraduman, 2006).

Okul yöneticilerinin etik ilkelere uygun davranması konusunda öğretmen algıları önemlidir. Küçükkaraduman'a (2006) göre öğretmenler;

- (1) Hoşgörü boyutunda, okul yöneticileri başkalarının fikirlerine değer verir, eleştiriye açıktır, başkalarını dinler ve onları anlamaya çalışır, astları ile takım halinde çalışır, astları arasındaki anlaşmazlıkları çözer ve yaptıklarından sorumludur." katıldıkları kanaatindedir. Öğretmenler ise okul yöneticilerinin "çoğunlukla" diğer etik ilkelere uygun hareket ettiği görüşündedirler.
- (2) Okul yöneticilerinin hak edeni ödüllendirme ve adalet sisteminde eşit muamele ilkesine "kısmen", diğer ilkelere "çoğunlukla" uyduğuna inanmaktadırlar.
- (3) Öğretmenler, okul yöneticilerinin hesap verebilirlik açısından tüm kurallara "çoğunlukla" uyduklarına inanmaktadır.
- (4) Okul yöneticilerinin dürüst davrandığına, yolsuzluk yapmadığına, rüşvet kabul etmediğine ve amaçlarına ulaşmak için yasa dışı yollara başvurmadığına, diğer kurallara tamamen ve çoğunlukla uyduğuna inanırlar.

(5) Demokrasi boyutunda ilkelere biri olan "astlarının örgütlenmesine engel olmama" amacına ve diğer amaçları çoğunlukla ve tamamen yerine getirdiklerine inanırlar.

(6) Okul yöneticilerinin saygı açısından tüm kurallara tamamen uyduklarına inanırlar.

Demir'e (2007) göre bu durum, devlet lisesi yöneticilerinin özel lise yöneticilerine göre daha olumlu bir adalet ve dürüstlük algısına sahip olduklarını göstermektedir. Özel okul öğretmenlerinin etik ilkelere uyum açısından hoşgörü, sorumluluk, dürüstlük, demokrasi ve saygı konularında yöneticilerini daha olumlu değerlendirdikleri görülmektedir. Ayrıca devlet okulu yönetici ve öğretmenlerinin algılarının daha yüksek ve olumlu olduğu, özel okullardaki yöneticilerin ise kendilerine daha eleştirel yaklaşabildikleri görülmektedir.

Erdoğan'a (2012) göre öğretmenlerde okul yöneticilerinin etik ilkelere uygun davrandıkları algısı hakimdir. Öğretmenler okul yöneticilerinin saygı boyutunda en çok etik ilkelere uygun davrandıklarını, en az ise hoşgörü ve adalet boyutunda etik ilkelere uygun hareket ettiklerini belirtmektedirler. Yöneticiler kendi algılarına göre tüm etik ilkelere uygun hareket ederler. Okul müdürlerinin etik ilkelere uygun hareket ettiği algısının en yüksek olduğu grup yine yöneticilerin kendileridir (Erdem, 2015).

2.4. Okulda Etik İklim

Etik iklim, karşı karşıya kalınan etik problemlerle mücadele etme konusunda yol gösteren ve etik olarak algılanan davranışları belirleyen, örgüt tarafından kabul gören ortak algılar olarak ifade edilmektedir. Etik iklim, çalışanların örgüt içinde kabul edilebilir ve kabul edilemez davranışları ayırt etmede, örgüt içinde olması gereken etik davranışların tespit edilmesi üzerinde durur (Sezgin ve Er, 2016).

Örgütlerde doğru bir etik iklim ortamı oluşturularak etik değerlere uygun kararlar alınması ile çalışanların örgütlerine etik tutum çerçevesinde yaklaşmaları gerçekleşmekte ve örgütün verimliliği artmaktadır. Yani örgütlerde var olan etik iklim çalışanlar ve kurum açısından olumlu sonuçlar doğurmaktadır. Okulların, değerlere dayalı örgütler olduğu düşünüldüğünde okulların amaçlarına ulaşabilmeleri için etik iklim düzeyinin yüksek olması gerekmektedir. Bundan dolayı eğitim örgütlerinde gerçekleştirilen etik iklim ile ilgili çalışmalar, diğer örgütlerde yapılan çalışmalardan daha önemlidir (Eser, 2007).

Okullar, devletin hedefleri doğrultusunda istenilen becerileri öğrencilere aktarabilmesi ve devletin devamı açısından stratejik öneme sahip olan eğitim örgütüdür. Gününün büyük bir

çoğunluğunu okullarda geçiren öğrenciler, öğretmenler ve tüm çalışanlar, içinde bulunduğu okul ikliminin kendileri için gelişimlerini destekleyici, moral ve motivasyonları artırıcı bir rol oynamasını beklerler. Toplumun geleceğinin inşasında önemli bir rol sahibi olan okullarda mevcut olan iklimin, okul paydaşlarının davranışlarını doğrudan etkilediği ifade edilmektedir (Gümüşeli, 2001).

Okul ortamının psikolojik-sosyolojik-kültürel yönünü oluşturan etik iklim, okulda bir arada yaşayan ve çalışan öğretmenlerin, öğrencilerin ve diğer personelin bireyler arası yaşama dair algılarının toplamından oluşur. Okul ortamı içerisinde gerçekleşen tüm etkinlikler ve yaşantılar etik değerlere uygun gerçekleştirildiğinde okuldaki paydaşların etkileşimleri artarak ilişkileri gelişir. Bunun sonucunda karşıt düşüncelerin yol açtığı anlaşmazlıklar azalır ve okul etik bir iklime sahip olur. Öğretmenlerin ve diğer çalışanların tutumları etik iklimin olumlu etkisiyle şekillenir. Oluşan etik iklim, okulun performansını ve kültürel kimliğini arttıran en önemli kavramlardan biridir (Aydın, 2003).

Okulun etik iklimi, okulun kültürüyle, vizyon ve misyonu, gelenekleri ve normlarıyla birbirine bağlı, bunların okulun paydaşları tarafından nasıl algılandığıyla ilgilidir. Okul etik iklimi, o okuldaki karar verme ve örgütsel davranışlar ile bağlılık noktasında da bir ipucu vermektedir. Okul çalışanlarının alınan kararlara demokratik şekilde katılması, kurum kültürünün ve kuruma olan bağlılık duygusunun gelişmesi ve bütün bunların sonucunda akademik, sosyal ve kültürel başarının artması etik iklim algısının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Balci, 1995). Okullarda etik iklimi oluşturmanın yolu öğrenci- öğretmen-veli-yönetici-personel ve okul toplum ilişkilerinin iyi bir şekilde yapılandırılmasından geçer. Bu anlamda, oluşturulacak sağlıklı ve sürdürülebilir ilişkiler etik bir okul ikliminin meydana getirilmesi sürecine önemli katkıda bulunur (Haynes, 2014).

Okulda etik iklim ile ilgili olarak kullanılan genel atmosfer ve duygular, okullarda görev yapan kişilerin doğrudan veya dolaylı olarak oluşturdukları çalışma ortamını belirtmekte ve okul üyelerinin ilişki ve davranışlarından oluşmaktadır (Yılmaz ve Altinkurt, 2013). Her okulun kendine özgü bir etik iklime sahip olması, okullardaki etik iklimin temelleri ve işlevleri açısından benzerliklere katkıda bulunmuştur. Okulun etik ikliminin okul içi ve okul dışı bireyler üzerindeki etkileri bakımından farklılaşması, okulların kendilerine özgü etik iklimlerinden kaynaklanmaktadır (Bilgen ve Elçi, 2019).

Etik bir okul iklimi oluşturmak, okulun amaçlarına verimli ve etkili bir şekilde ulaşmasına, paylaşılan değerleri korumasına ve bu değerlerin sınırlı kaynaklarını ve yeniliklerini etkili bir şekilde kullanmasına bağlıdır. Okulda başarıya değer veren, düzen ve disiplini öngören, yüksek performans sergileyen, işbirlikçi ilişkileri ön planda tutan, etkili öğrenmeyi teşvik eden bir okul kültürü tarafından oluşturulmalıdır. Burada öğretmenlere büyük görev düşüyor. Etik bir iklim yaratmak bu değerlerin öğretilmesinde büyük önem taşımaktadır. Etik bir iklim yaratmanın öğretmenlere düşen en büyük görevlerden biri olması beklenebilir (Aksoy, Erdil ve Ertürk, 2017).

Okulun etik bir iklime sahip olmasının okula karşı olumlu tutumların gelişmesinde çok önemli katkısı vardır. Okulun etik iklimindeki olumlu tutumlar, akademik gelişime ve öğrenme hedeflerine önem verilmesine, okuldaki öğrenciler arasında saygı çerçevesinde olumlu ilişkilerin kurulmasına, okulda ödül ve ceza sisteminin tutarlı, adil ve kararlı bir şekilde uygulanmasına, okuldaki öğrencilerin ailelerinin güçlü katılımı ve desteği ile gerçekleşmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin öğrenme, risk alma ve güvenlik duygusu gibi bazı özelliklerini olumlu ya da olumsuz etkileyen faktör okulun etik iklimidir (Özdemir, 2010).

Yöneticiler, öğretmenler, öğrenciler ve personel etik bir okul ikliminde kendilerini bireysel olarak değerli hissederler. Okuldaki tüm paydaşlar, etik bir iklimin oluşmasına başarılı bir şekilde katkıda bulunur ve bu iklimin oluşmasında okul paydaşlarının, ilgili olma, sosyal gelişim, okulda dayanışma, iletişim, akademik gelişim ve katılım için fırsatları vardır (Aydın, 2011). Okuldaki çalışanların performans ve morallerinin yükseltilmesi, okuldaki değişimlerin başarılı bir şekilde gerçekleştirilebilmesinin sağlanması da etik bir okul ikliminin oluşmasına katkı sağlamaktadır. Bu nedenle okullarda etik bir iklim oluşturulmasında, okul yöneticileri önemli bir yere sahiptir (Gül, 2013).

Etik bir okul iklimi oluşturmada öğretmenlerin desteği hiç yadsınamaz bir gerçektir. Okul iklimi öğretmenlerin motivasyonunu olumlu yönde etkilediği için öğretmenlerin performans üzerinde büyük etkiye sahiptir. Öğretmenlerin yöneticilerle ve meslektaşlarıyla arasındaki ilişkiler derse olan davranışlarının ve motivasyonlarının şekillenmesinde önemli rol oynar. Dolayısıyla okulda algılanan etik iklime göre öğretmenlerin tutum ve davranışları şekillenir, okula olan aidiyetleri ve örgütsel bağlılıkları artar (Eser, 2007).

Etik bir okul iklimi yaratmada okul yöneticileri önemli bir rol oynamaktadır, ancak günlük stres ve uygulanan talepler bu süreci engelleyebilmektedir. Okul yöneticilerinin

meslektaşları ile bir araya gelebilmeleri için sorunlarını çözmeleri gerekmektedir. Okul yöneticileri kendilerini geliştirebilmek adına seminer, kurs, program vb. katılmaları gerekmektedir (Balci, 1995). Okul yöneticileri okula kaynak sağladığında, okulun gelişimine katkıda bulunurlar. Bir okulda etik bir iklimin olması, okulun bir misyon duygusuna sahip olduğunu ve dış etkenlere karşı kendini koruduğunu açıkça göstermektedir. Sağlıklı ve etik bir okul iklimi, öğrenci başarısını olumlu yönde artırır, morali en üst düzeye çıkarır, çalışma ve olumlu öğrenme koşullarını en üst düzeye çıkarır. Öğretmenlerin yöneticilerle ve birbirleriyle olan ilişkilerinin kalitesi okulda sağlıklı ve olumlu bir iklim oluşmasında etkilidir. Etik bir okul iklimi oluşturmada bu ilişkilerin niteliği, olumlu bir öğrenme ve öğretim ortamının oluşmasına da katkı sağlamaktadır (Şişman ve Turan, 2004). Bu nedenle etik bir okul ikliminin oluşturulmasında okul yöneticilerine ve öğretmenlere büyük sorumluluk düşmektedir.

Eğitim-öğretim faaliyeti gerçekleştiren okullarda yapılan çalışmalarda alınacak kararların etik değerlere uygun olması gerekir. Alınacak bu kararların okullarda yetişen nesilleri de etkileyeceği düşünüldüğünde, etik ilke, değer ve tutumların gözetilmesinin önemli olduğu anlaşılmaktadır. Etik iklim okulun genel işleyişi, planlaması ve faaliyetleri üzerinde etkilidir. Okulda yapılan çalışmaların niteliğinin, okulun gelişmesiyle orantılı olduğunu kadar oluşturulan etik iklimle öğretmen ve öğrenci başarısının artması da paraleldir (Özyer, 2010).

2.5. Okul Yöneticilerinin Etik Sorumlulukları

Eğitim yönetimde etik yaklaşım ve etik sorumluluklar, çağımızın her alanında özellikle eğitim alanında ihtiyaç duymamız, toplumsal alanda etik ilke ve değerlere aykırı davranışta bulunmamız, etik dışı uygulamaların yaygınlaşması ve gelecek nesilleri yetiştiren eğitim örgütlerinin bu işin temel noktasında olmasından dolayı ortaya çıkmıştır. Sürekli bir değişim sürecinin yaşandığı eğitim ve yönetim sisteminde hem yönetenler hem de yönetilenler değişim ve gelişim göstermektedir. Bunun sonucunda mesleki ve kişisel değişimler, yöneticileri etik sorumluluklara ve davranışlara karşı daha hassas olmaya gerektirmektedir. Yöneticilik insan ilişkilerinde meydana gelen durumlara yönelik çözüm üretme ve iletişim kurma sürecidir. Yöneticilik her durumda etik ilke ve değerleri içerir ve yönetim süreçlerinde ortaya çıkan uygulamaların sağlıklı ve sorunsuz bir şekilde çözülmesinde yöneticiye sorumluluk yüklemektedir (Sevilir, 2023).

Eğitim yöneticisi, eğitim örgütünde görev ve sorumluluklarından dolayı önemli bir yere sahiptir. Eğitim yöneticisinin etik liderlik bilgisi, beceresi ve tutumu örgütte meydana gelen

sorunlara karşı gösterilen çabada kendini gösterir. Eğitim yöneticisi etik ilke ve tutumdan taviz vermeden davranışlarını bu yönde uygulamalı ve kendisine bu ilkeleri rehber edinmelidir. Okul yöneticisinin, istenilen eğitim öğretim hedeflerine ulaşmasında, okul içi ve dışı paydaşlarla demokratik bir ilişki kurulmasında, mesleki ve kişisel anlamda kendini geliştirmesinde, etik iklimin kurulmasında, sağlıklı ve etkili bir iletişimin sağlanmasında etik sorumluluğu bulunmaktadır (Önder, 2023).

Örgütlerin amaçlarını gerçekleştirmek için yapmak zorunda oldukları görevler bulunmaktadır. Bu görevler her örgütte farklı iş görenler aracılığıyla gerçekleştirilmek zorundadır. İş görenler arasında belli bir planlamaya göre bu görevler dağıtılmalıdır. Görevleri dağıtma işi, yönetim biriminin görevidir. Okul yönetiminin esas görevi okulu amaçlarına ulaştırmaktır. Okul yöneticilerinin öğretmen ve öğrencilerin bütünleşmesine, istekli bir şekilde çalışmasına, eğitim öğretim sürecinin coşkulu olmasına yardımcı olacak bir ortam hazırlamaları gerekmektedir (Bilgen ve Elçi, 2019).

Eğitim yöneticilerinin ve özellikle okul yöneticilerinin davranışları büyük önem taşımaktadır. Bu önem öncelikle eğitim yöneticisinin okul gibi eğitim işlerine gönül vermiş ve doğru davranışı sağlamayı amaçlayan bir kurumun en yetkili temsilcisi olmasından kaynaklanmaktadır; ikincisi, eğitim yöneticilerinin hem çalışanlar hem de öğrenciler için bir otorite figürü olarak rol model olma gerekliliğinden kaynaklanmaktadır (Yılmaz, 2006). Okul yöneticileri rol model alınacakları için özellikle bireylere değer vermeli, demokratik davranmalı ve onların davranış ve eylemlerine dikkat etmelidir. Ahlaki ve etik bir iklim oluşturmak ve sürdürmek için rehber görevi görmelidirler (Helvacı ve Aydoğan, 2011).

Okul yöneticilerinin, etik davranış ve değerlerin benimsenmesinde, etik okul kültürünün ve etik okul ikliminin oluşmasında, okulun eğitim öğretim hedeflerine ulaşmasında, istenilen akademik, sosyal, kültürel, sportif okul başarısının yakalanmasında, kararların etik karar verme süreçlerine uygun alınmasında, örgütsel iletişimin sağlıklı ve düzenli olarak sağlanmasında görev ve sorumlulukları vardır (Gürses, 2023).

Okullar, okul yöneticilerinin ve eğitim liderlerinin değerleri ile ilerler. Dolayısıyla etiği benimseyen okul yöneticilerinin davranışları, okul içindeki ilişkileri, öğretmenlerin davranışlarını ve onları rol model alacak öğrencilerin davranışlarını da etkilemektedir. Okul yöneticileri; okullarında öğrencilere sadece akademik bilgileri değil, onlara kazandıracakları

manevi değerleri, görüşleri ve etik ilkeleri de sunarlar. Bu bilinçle okul yöneticileri etik davranışı ilke edinmeli ve etiği okul kültürünün bir parçası haline getirmelidir (Aydın, 2003).

Okulda etik bir okul iklimi oluşturmak ve bu iklimin sürekli olmasını sağlamak ya da mevcut olan olumsuz iklimi değiştirip geliştirmek okul yöneticisinin en temel görevlerindedir. Okul yöneticisi görevini yerine getirirken yasa ve politikaya bağlı olmakla beraber mesleki etik ilkeleri de göz önünde bulundurması gerekmektedir (Gül, 2013). Etik bir örgüt ikliminin oluşturulmasında okul yöneticisinin uyguladığı kural, kriter ve yasalarda etik çerçevenin dışına çıkılmaması, okulda etik bir iklimin oluşmasında yöneticinin rolü ve tutumu önemlidir (Aydın, 2001).

Eğitim kurumu yöneticileri olan okul yöneticileri; öğretmenleri, öğrencileri ve okul çalışanlarını desteklemeli, mesleki gelişimlerini destekleyecek okul ortamı oluşturmalı, paydaşlarının iyiliğini temel alacak eğitim politikaları geliştirmeli, demokratik okul kültürü oluşturup bunu tüm paydaşlara yansıtmalıdır. Okul yöneticisi okulda yaptığı tüm çalışmalarını etik ilkeler doğrultusunda yapmalı, etik iklimi oluşturmalıdır (Çelik, 2005). Okul yöneticisi çevresine ve çalışanlarına örnek davranışlar sergilemeli ve bu konuda okul toplumuna rol model olmalıdır. Yöneticiler örnek davranışları ilk önce kendileri yaparlarsa diğer çalışanlarından da benzer davranışları bekleme hakları olur. Etik liderlik davranışı sergileyen bir yönetici, okul paydaşlarını moral ve motivasyon olarak üst seviyeye çıkararak istenilen değer, tutum ve davranışların oluşmasını sağlayacaktır (Balci, 1995).

Okul yöneticisinin önemli görevlerinden birisi de adalet konusunda göstereceği hassasiyettir. Yöneticilerin dürüstlükten ve tarafsızlıktan sapmaları çalışanların da ahlaki olarak değer kayıplarına ve motivasyon düşüklüğüne sebep olmakta bu da örgütte etik sorunların oluşmasına neden olmaktadır (Haynes, 20104). Okul yöneticisi okulda etik iklimin, okul kültürünün ve okul başarısının oluşması, zenginleşmesi ve gelişmesi için farklı görüşlere ve farklı tutumlara saygı göstermelidir. Bunu davranışlarına yansıtmalı ve kişilerin hak ve özgürlüklerini gözetmelidir. Okuldaki kurum kültürü ve değerler dikkate alınmalı, bu konuda etkili bir okul ikliminin oluşumuna destek olmalıdır. Etik ilkeler, yöneticilerin tartışmaya müsait davranış ve kararlardan sıyrılmalarını, doğru olmayan ancak uygulanmak istenen yaklaşımlardan uzak durmalarını sağlar (Erdem, 2015).

Okul yöneticisi ahlaki değerleri gözetirken herkesten de bu karşılığı beklemelidir. Adil ve etik olmayan davranışlara göz yumulması bunların tekrarlanmasını mümkün kılmaktadır. Bu

bakımdan etik olmayan durumlara karşı çıkma, engelleme, gerekli yasal işlemleri yapmak yöneticiye düşmektedir. Bu durumda yasa ve yönetmelikleri uygulamak, kamu yararını gözetmek ve şahsi çıkarları arka plana atmak okul yöneticisinin görevidir. Bunu yapmamak etik bir sorundur ve okul yöneticisinin, yönetici olmasından dolayı otorite figürünü zedelemektedir (Çelik, 2005).

Eğitim yöneticisi, eğitim yönetimiyle ilgili; yasa ve politikalara uygun davranmalı, mesleki etik ilkeleri uygulamalı, demokratik değerleri sahip çıkmalı, adil-dürüst ve ahlaki davranışlar sergilemeli, örnek olmalı, kamu yararını gözetmeli, öğrenciler ve çalışanlar için gelişimleri desteklemeli, çıkar çatışmalarına katılmamalı ve alacağı-vereceği bütün kararlarda etik davranışları göstermesi gerekmektedir (Gümüşeli, 2001).

3. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Etik, kişilerin davranışlarını nasıl yapıp etmelerini belirlemede yol gösteren ilke ve değerleri içerir. Bu etik ilkelere uygun olarak davranmak, insanın daha iyi ve yüksek standartlarda bir hayatı olması adına önemlidir. Teknolojik ve modern dünyada geçerli olan ve toplumsal yaşama uygun etik değer ve ilkeler kendini sürekli yenileyen ve gelişen bir okul ortamında kazandırılabilir. Bu eğitim ortamında da hem örgütün yöneticisi olması hem de örgüt çalışanlarının rol model alması nedeniyle okul yöneticilerine büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir.

Eğitim örgütlerinde etik iklim sağlamada okul yöneticilerine önemli görev ve sorumluluk düşmektedir. Okul yöneticisi görevini yerine getirirken; yasa ve politikaya bağlı olmalı, uyguladığı kural ve yasalarda etik çerçevenin dışına çıkmamalı, demokratik okul kültürü oluşturup bunu tüm paydaşlara yansıtmalı, okul toplumuna rol model olmalı, adalet konusunda hassas olmalı, adil, dürüst ve tarafsız davranmalı, farklı görüş ve tutumlara saygı göstermeli, kamu yararını gözetmeli, etik olmayan davranışların karşısında durarak gerekli yasa ve yönetmelikleri uygulamalı, çıkar çatışmalarına katılmamalıdır. Bu değerleri hayata geçirerek okul yöneticisi, etik liderlik becerileriyle etik okul iklimi meydana getirerek okulun etik değer ve ilkelere uygun bir eğitim ortamı olmasını sağlar. Pehlivan (1997)'ın yapmış olduğu çalışmada da okul yöneticilerinin eğitim örgütlerinde etik iklimi ve okul kültürünü sağlamada önemli görev ve sorumluluğunun olduğunu hem eğitim örgütünün yetkilisi hem de eğitim örgütünün paydaşları için örnek bir kişilik olduğundan dolayı mesleki, kişisel ve etik liderlik özelliklerine sahip,

istenilen başarıya ulaşmanın koşulu olan etik ortamın sağlanmasında da üzerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirmesi gerektiği görülmüştür.

Etik lider olarak okul yöneticisi, öğretmenleri, diğer okul çalışanlarını, öğrencileri ve diğer paydaşları merkeze alan bir yönetim sergiler. Okulda etik iklim meydana gelmesinde, yapılan doküman inceleme yöntemine göre okul yöneticilerinin mesleki ve kişisel donanımlarının ağırlıklı olarak ön planda olduğu, okul yöneticilerinin sahip olduğu etik yeterliliklerin okuldaki iklimi ağırlıklı olarak etkilediği görülmüştür. Şenel ve Buluç (2016)'un yapmış olduğu araştırmanın sonuçlarında da okul ikliminin kurulması aşamasında okul yöneticilerinin mesleki davranışlarının, kişisel özelliklerinin, bilgi ve tecrübe durumlarının etkili olduğu ortaya çıkmıştır.

Okul yöneticisi, çalıştığı okulu benimsemeli, değerlerini ve kültürünü özümsemeli, okul içi ve okul dışı paydaşlarına bunu içtenlikle anlatmalı ve göstermelidir. Bunu yaparken etik değerlere sahip olmalı, etik ilkeleri ve kuralları özümseyerek okulda etik iklimi ve okul kültürünü oluşturmalı, kendisini her alanda geliştirmeli, eğitim öğretim alanında gerekli donanım, bilgi, deneyime sahip olmalı, tüm çalışanlarını okulun en üst seviyede hedeflerine ulaşması için desteklemelidir. Helvacı ve Aydoğan (2011)'ın yapmış olduğu araştırma sonucunda, okul yöneticisinin etik liderlik konusunda kendini geliştirmesi, okul-aile-öğretmen ilişkisini sağlaması, eğitim öğretim noktasında lider olması, günün şartlarına uygun her türlü donanım, bilgi, beceri ve tecrübeye sahip olması, her türlü görev ve sorumluluğu yerine getirebilecek bir yapıda olması gerektiğini ortaya koymuştur.

Çalışma sonucunda okul yöneticilerine bazı öneriler şu şekilde ifade edilebilir:

1. Okul yöneticileri, etik iklim ve buna bağlı olarak okul kültürünü oluşturmak adına kural ve politikaları belirlerken alacakları kararları okulun tüm paydaşları ile beraber almalıdır. Kararları demokratik bir ortamda eşitlik-adalet-saygı çerçevesinde almalıdır.

2. Etik bir okul iklimi oluşturmak için okul yöneticisi etik ilkelere uymalı, bu ilkeleri okul ortamında davranış olarak göstermeli, okulun tüm paydaşlarına örnek model olmalı ve etik ilkelere uygun kararlar almalıdır.

3. Okul yöneticileri etik bir okul iklimi oluşturmak adına etik eğitimini gerektiren kurs, seminer, program vb. etkinliklere katılım göstererek etik ilke ve değerleri yaşam biçimi haline getirmeleri gerekmektedir.

4. Okulda görev yapan tüm personelin, öğrencilerin ve velilerin katılım göstereceği ve karar alacağı etik kurullar oluşturulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Aksoy, S., Erdil, O. ve Ertürk, A. (2017). Etik iklim: Kavramsal gelişimi, bireysel ve örgütsel etkileri. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 18(2), 133-151.
- Aydın, İ. (2001). *Yönetmel mesleki ve örgütsel etik*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Aydın, İ. (2003). *Eğitim ve öğretimde etik*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Bahar, S. Ö. (2011). *Okul müdürlerinin etik davranışları*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Balci, A. (1995). *Etkili okul*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Baştuğ, İ. (2009). *İlköğretim okulu yöneticilerinin etik liderlik davranışlarına ilişkin öğretmen görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Eko. Ana Bilim Dalı, Konya.
- Bilgen, A. ve Elçi, M. (2019). Etik Liderlik ve Etik İklim Algılamalarının Örgütsel Bağlılığa Etkisi: Kamu ve Özel Sektör Karşılaştırmalı bir uygulama. *Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 238-253 .
- Bozkurt, Ö. ve Torun, M. K. (2014). Etik iklimin kuruma güven üzerindeki etkisi: devlet üniversitelerinde bir çalışma. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 82-105.
- Çelik, V. (2005). *Liderlik, eğitim ve okul yöneticiliği el kitabı*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Demir, M. (2007). *Resmi ve özel ortaöğretim kurumu yöneticilerinin karar verme süreçlerinin etik değerler ve ilkeler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Demir, S. ve Karakuş, M. (2015). Etik iklim ile öğretmen ve öğrencilerin güven ve motivasyon düzeyleri arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 21(2), 183-212.
- Demirbağ, G. E. ve Ekmekçioğlu, E. B. (2015). Etik iklim ve etik liderliğin örgütsel bağlılık üzerine etkisi: Görgül bir araştırma. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(1), 197-216.
- Erdem, A ve Şimşek, S. (2013). Öğretmenlik meslek etiğinin irdelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(15), 185-203.
- Erdem, A. R. (2015). Eğitim yönetimi etiği ve eğitim yönetiminde etik liderliğin kritiği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(10), 1-15.
- Erdoğan, Ç. (2012). İlköğretim okulu müdürlerinin davranışlarının etik ilkelere uygunluğu, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 503-518.
- Ergüden, A. (2003). *Uygulamalı Etik Ne Tür Bilgi İçerir?* Ankara: ODTÜ Yayınları.
- Eser, Gül. (2007), *Etik iklim ve yöneticiye güvenin örgüte bağlılığa etkisi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gözütok, F. D. (1999). Öğretmenlerin etik davranışları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 32(1), 83-99.
- Gül, İ. (2013). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. Samsun: Ceylan Ofset.
- Gümüşeli, A. İ. (2001). Çağdaş okul müdürünün liderlik alanları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetim Dergisi*, 28, 531-548.

- Gürses, M. E. (2023). *Öğretmenlerin görüşlerine göre kadın yöneticilerin etik liderlik özellikleri ile öğretmenlerin örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Kastamonu.
- Haynes, F.(2014). *Eğitimde Etik*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Helvacı, M. A. ve Aydoğan, İ. (2011). Etkili okul ve etkili okul müdürüne ilişkin öğretmen görüşleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 41-60.
- İlğan, A. (2020). *Eğitimde ahlak ve etik*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kılıç, M. Y. (2019). Okullarda yöneticinin sağladığı etik iklimin, örgütsel bağlılık ve öğretmen performansına etkisi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 8(3), 807-836.
- Kubilay, F. (2022). Okuldaki Etik Sorumluluklar ve Etkili Liderlik. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 31-51.
- Küçükkaraduman, E. (2006). *İlköğretim okul müdürlerinin etik davranışlarının incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Mahmutoğlu, A. (2009). Etik ve ahlak, benzerlikler, farklılıklar ve ilişkiler. *Türk İdare Dergisi*, 81, (463-464), 225-249.
- Önder, G. (2023). *Okul yöneticilerinin etik davranışlarının öğretmenlerin örgütsel bağlılığına etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Eğitim Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalı, Samsun.
- Özan, M. B., Polat, H., Gündüzalp, S., ve Yaraş, Z. (2017). Etik kodlara ilişkin okul yöneticilerinin görüşleri ve etik kod önerileri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(1), 43-52.
- Özdemir, S. (2010). İlköğretim okul öğrencilerinin okul iklimine ilişkin algılarını yordayan değişkenlerin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(38), 213-224.
- Öztürk, A.B. (2009). Sosyal hizmet etiğinde farklı yaklaşımlar. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 20(1), 105-116.
- Özyer, K. (2010). *Etik iklim ve işten ayrılma niyeti arasındaki ilişkide örgütsel bağlılık ve iş tatmininin düzenleyici rolü*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Bölümü Yönetim ve Organizasyon Ana Bilim Dalı Örgütsel Davranış Bilim Dalı, Ankara.
- Pehlivan, İ.(1999), Eğitim yöneticilerinin etik davranışları üzerine bir aştırma (Ankara İl Örneği), 4. *Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiriler*, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Sevilir, F. Ç. (2023). *Okul yöneticilerinin etik liderlik davranışları ile öğretmenlerin örgütsel sinizm algıları ve örgütsel bağlılık düzeyinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Erzincan.
- Sezgin, F. ve Er, E. (2016). *Eğitim yönetiminde etik, değerler ve liderlik*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Şenel, T. ve Buluç, B. (2016). İlkokullarda okul iklimi ile okul etkililiği arasındaki ilişki. *TÜBAV Bilim Dergisi*, 9(4), 1-12.
- Şişman, M. ve Turan, S. (2005). *Eğitim ve okul yöneticiliği el kitabı*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Topuzoğlu, A.P. (2009). *Demografik özellikler açısından okul yöneticisinin etik liderlik özellikleri: İstanbul ili Anadolu Yakası örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler

Enstitüsü Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Ana Bilim Dalı Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı, İstanbul.

Yılmaz, E. (2006). *Okullardaki örgütsel güven düzeyinin okul yöneticilerinin etik liderlik özellikleri ve bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Konya.

Yılmaz, K. ve Altınkurt, Y. (2013). Örgütsel iklim ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 1-11.